

PRAVIDLA A POSTUPY ODBORNÉ PŘÍPRAVY PRACOVNÍKŮ OSPOD V OBLASTI RODINNÝCH KONFERENCÍ

evropský
sociální
fond v ČR

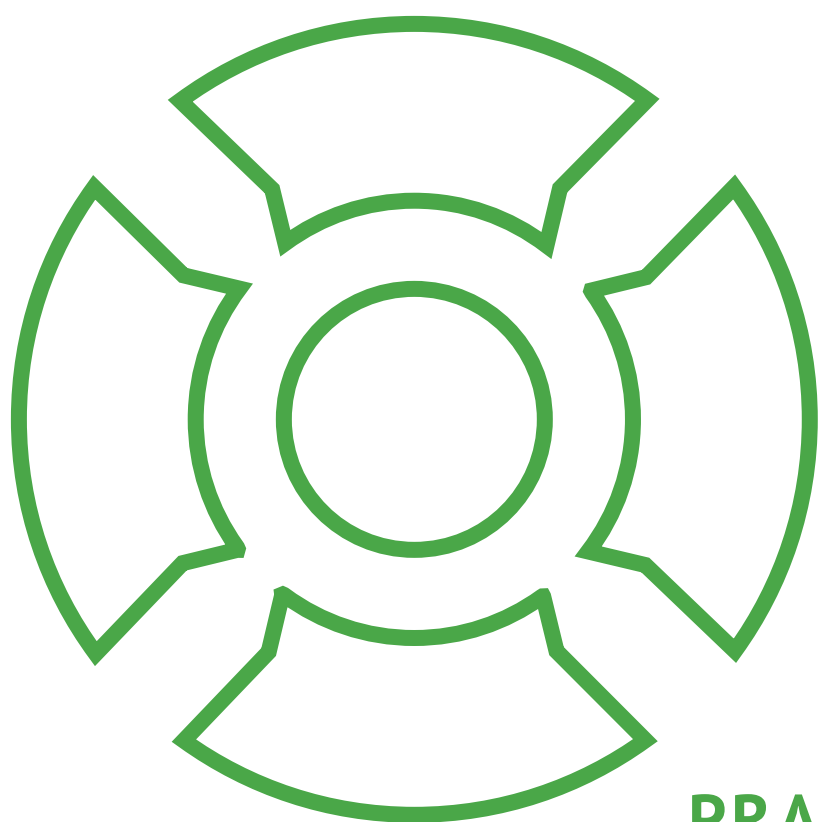

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

**PRAVIDLA
A POSTUPY
ODBORNÉ
PŘÍPRAVY
PRACOVNÍKŮ
OSPOD
V OBLASTI
RODINNÝCH
KONFERENCÍ**

the 1990s, the number of people in the world who are under 15 years of age is expected to increase from 1.1 billion to 1.5 billion.

As a result of the demographic changes, the number of people in the world who are aged 65 and over is expected to increase from 300 million in 1990 to 600 million in 2020.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

The demographic changes are expected to have a significant impact on the world's economy and social structure.

OBSAH

ÚVOD	6
1 VYMEZENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ UŽÍVANÝCH V METODICE	8
2 HISTORIE RODINNÝCH KONFERENCÍ	10
3 CO RODINNÉ KONFERENCE PŘINÁŠEJÍ	10
4 VÝCHODISKA A CÍLE RODINNÉ KONFERENCE	11
Kdy je vhodné rodinnou konferenci uspořádat	11
Kdy není doporučeno RK uspořádat	12
Dítě na rodinné konferenci	12
5 JAK RODINNÁ KONFERENCE PROBÍHÁ V KROCÍCH:.....	13
KAZUISTIKA: Dvořákovi	16
6 ZADAVATEL A JEHO ROLE	17
Kdo je zadavatelem	17
Předpoklady pro roli zadavatele	17
Školení pro pracovníky OSPOD	18
Činnosti zadavatele v průběhu rodinné konference.....	19
KAZUISTIKA: Jonáš.....	23
ZÁVĚR	24
Příloha č. 1 ŽÁDOST O RODINNOU KONFERENCI OSPOD	25
Příloha č. 2 MÝTY O RODINNÝCH KONFERENCÍCH	27
Příloha č. 3 NÁVRH TEXTU LETÁKU PRO RODINY	30
Příloha č. 4 ZÁPIS Z RODINNÉ KONFERENCE	31
Příloha č. 4a UKÁZKA PLÁNU RODINY	33
ZDROJE A POUŽITÁ LITERATURA.....	34

ÚVOD

V rámci realizace projektu „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“ pilotovalo MPSV v České republice využití rodinných konferencí podle nizozemského modelu centrály Eigen Kracht. Na závěr zmiňovaného projektu vznikl soubor metodických postupů, které mají usnadnit zavádění a využívání tohoto přístupu v české praxi při práci s ohroženými rodinami s dětmi.

Tento metodický materiál popisuje roli pracovníka OSPOD v procesu rodinných konferencí, jeho roli a úkoly v jednotlivých fázích rodinné konference, včetně praktických otázek, které bude v rámci tohoto procesu řešit.

Pro detailnější pochopení tohoto přístupu doporučujeme seznámit se s následujícími souvisejícími materiály:

- **Metodika rodinných konferencí**
- **Pravidla a postupy odborné přípravy administrátorů rodinných konferencí**
- **Pravidla a postupy odborné přípravy koordinátorů rodinných konferencí**
- **Evaluační analýza rodinných konferencí**

Rodinné konference přinášejí inovativní přístup v sociální práci, který vychází z principu ponechání odpovědnosti za vlastní situaci na rodině jako takové předtím, než jí bude nabídnuta jakákoliv pomoc odborníků. Přístup tak přináší postupy, které umožňují aktivizovat vlastní rozhodování a zdroje vedoucí k řešení situace, podporuje a zplnomocňuje rodinu (nukleární i širší) v tom, aby si v první fázi řešení svého problému uměla pomoci sama a využila k tomu to nejpřirozenější – sílu, možnosti a zdroje celé rodiny a širšího okolí, tedy přirozených vazeb komunity. Tento přístup vznikl na Novém Zélandu a postupně se rozšířil i do dalších částí světa.

Česká republika se v roce 2014 přidala k zemím, které se rozhodly rodinné konference rozšířit do praxe sociální práce s ohroženou rodinou, a inspirovala se nizozemským modelem.

Pilotní projekt MPSV probíhal od jara 2014 do podzimu 2015 v osmi českých krajích – Jihomoravském, Královéhradeckém, Moravskoslezském, Olomouckém, Pardubickém, Středočeském, Ústeckém a kraji Vysočina ve spolupráci s 35 pracovišti OSPOD, jejichž sociální pracovníci byli v metodě vyškoleni.

Zároveň bylo ve třech bězích na tří denním semináři proškoleno celkem 57 koordinátorů a 7 administrátorů rodinných konferencí.

Bez širokého zapojení pracovníků OSPOD bude rozšiřování tohoto přístupu velice obtížné, proto věříme, že prostudování zmiňovaných materiálů zvýší Vaši chuť realizovat rodinné konference v každodenní praxi.

1 VYMEZENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ UŽÍVANÝCH V METODICE

Rodinná konference

Rodinná konference (dále jen RK) je setkání rodiny a dalších osob okolo rodiny (příbuzní, sousedé, přátelé, zástupci komunity atd.) s cílem společně najít řešení problému v rodině tak, aby bylo zajištěno bezpečí dítěte a posílily se kompetence samotných členů rodiny. Pojmem rodinná konference rozumíme celý proces, který začíná nabídkou RK rodině, rozšiřováním kruhu blízkých, organizací konference až po samotné setkání rodiny.

Rodinné setkání

Tímto pojmem označujeme jednu z fází rodinné konference, jedná se o samotné setkání rodiny. Je rozděleno na tři části – úvodní slouží ke sdílení informací, které podávají odborníci rodině, druhá a stěžejní část patří pouze rodině k vytvoření plánu (soukromý čas rodiny), na závěr (opět ve společné části rodinného setkání) je vytvořený plán rodiny představen a následně schválen.

Soukromý čas rodiny

Jedná se o čas vyhrazený výhradně rodině a slouží k vytvoření „plánu rodiny“ bez přítomnosti jakéhokoli odborníka, který není součástí rodiny či okruhu blízkých. Je jádrem RK. Nejvíce odlišuje rodinnou konferenci od jiných přístupů (můžeme se setkat s označením soukromá rodinná porada). Rodině je v tomto čase vyhrazena samostatná místnost.

Plán rodiny

Plán rodiny je výstupem soukromého času rodiny a tím i celé rodinné konference. Tento plán nemá přesně danou strukturu, záleží na každé rodině, jak plán připraví a zpracuje. Plán by měl reagovat na zadání, kvůli kterému byla rodinná konference svolána. Musí být však konkrétní, časově termínovaný a je potřeba určit, kdo je za naplnění daných kroků zodpovědný.

Rodina a její síť

Deklarace práv dítěte, přijatá Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1959 a Úmluva o právech dítěte, přijatá v roce 1989 deklarují rodinu jako základní jednotku společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu.

Ve vztahu k RK máme na mysli rodinu v nejširším slova smyslu: rodinné příslušníky a další členy blízké i vzdálenější rodiny, kteří se mohou a chtějí zapojit do řešení aktuálně nepříznivé situace pro dítě či celou rodinu. Za členy rodinné sítě se považují osoby důležité pro rodinu (např. přátelé, sousedé, kolegové apod.).

Rodič/e

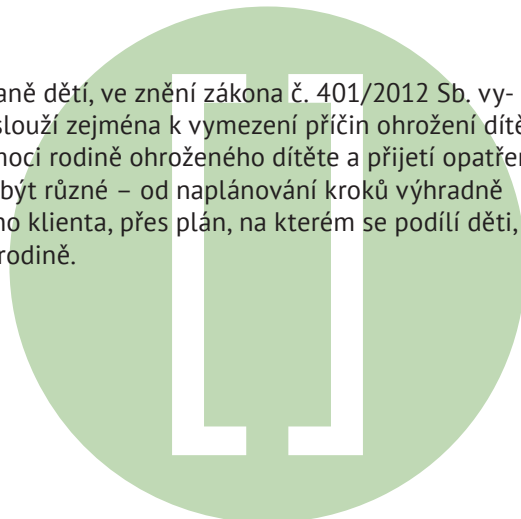
Termín používaný pro zákonné zástupce dítěte, kteří zároveň dítě vychovávají, ve vztahu k RK ale také pro pěstouny a jiné osoby, které o dítě pečují.

Podpůrné osoby

Každému účastníku RK je v případě potřeby nabídnuta možnost vzít si na rodinné setkání osobu, která mu pomůže zvládnout náročné situace. Zvláštní pozornost je třeba věnovat přípravě podpůrné osoby, kterou si vybere dítě.

Individuální plán ochrany dítěte (IPOD)

IPOD je v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. vymezen jako strukturovaný proces na případu klienta, který slouží zejména k vymezení příčin ohrožení dítěte, ke stanovení opatření na jeho ochranu, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a přijetí opatření na posílení funkcí rodiny. Způsoby zpracování IPOD mohou být různé – od naplánování kroků výhradně samotným pracovníkem OSPOD v případě nespolupracujícího klienta, přes plán, na kterém se podílí děti, až po variantu, kdy pracovník přenechá vytvoření plánu na rodině.

Případová konference

Případová konference je plánované a koordinované společné setkání všech, kteří představují, nebo mohou představovat podpůrnou síť pro dítě a jeho rodinu. Na setkání se schází rodina, dítě, ale také odborníci, diskusi řídí vyškolený facilitátor. Cílem je výměna informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte. Výstupem je individuální plán péče, resp. Individuální plán ochrany dítěte (Hrdinová a kol., 2010). Případová konference je metoda sociální práce, rodinnou konferenci je třeba vnímat v širším kontextu, ne tedy pouze jako metodu, ale jako právo rodiny řešit svoji situaci vlastními silami.

Sociálně-právní ochrana dítěte

Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinněprávní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občansko-právní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjektů, které ji realizují.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD)

V ČR se jedná o každý ze státních orgánů, který má zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, přidělené toto postavení v sociálně-právní ochraně dětí. Jedná se především o obecní a krajské úřady. Největší rozsah pravomocí mají obecní úřady obcí s rozšířenou působností; zpravidla jde o městské úřady, které mívají pro tuto kompetenci ustanovený odbor péče o děti a mládež. Právě ten je často zadavatelem RK.

Zadavatel

Osoba (rodinný příslušník, kamarád), instituce (zejména pracovník OSPOD – je-li rodina v jeho evidenci) nebo jiný odborník (sociální pracovník doprovázející služby, psycholog, rodinný terapeut, učitel apod.), kteří navrhnou RK se souhlasem dotčených osob.

Koordinátor

Nezávislý a nestranný průvodce celého procesu RK (nesdělují názory, neudílí rady). Není pracovníkem v oboru sociálně-právní ochrany dětí. Jeho úkolem je pomoc při organizování rodinného setkání, rozšiřuje rodinný kruh a zajistí bezpečné prostředí pro všechny účastníky tím, že nabízí zranitelným členům využití podpůrných osob.

Odborník

Poskytovatel specifických informací (např. o nemoci, terapii apod.). Jeho přítomnost na rodinné konferenci zajišťuje na přání rodiny koordinátor, případně administrátor.

Administrátor

Administrátor rodinných konferencí funguje jako komunikační spojka mezi pracovištěm OSPOD, které rodinnou konferenci poptává, a koordinátorem rodinné konference, který RK na zakázku OSPOD v rodině realizuje. Administrátor není v přímém kontaktu s rodinou, pro kterou se RK organizuje, ale zajišťuje metodickou podporu koordinátorovi RK.

2 HISTORIE RODINNÝCH KONFERENCÍ

Přístup rodinných konferencí (dále jen RK) vychází z odkazu Maorů, původních obyvatel Nového Zélandu. Od roku 1989 je zde uzákoněn nový postup pro řešení problémů týkajících se dětí. Tento zákon stanoví, že občané si mají zachovat kontrolu nad situací, činí veškerá rozhodnutí a v průběhu rodinné konference vytvářejí vlastní plán řešení. Tato metoda způsobila revoluci v péči o děti a mládež a její pozitivní výsledky přilákaly pozornost dalších zemí, např. Německa, Skotska, Švédska, Norska, ale i Slovenska a Bulharska. Nizozemsko, jehož model je v současné době aplikován do českých podmínek, učinilo první kroky k zavádění rodinných konferencí v roce 1998. Přístup není již vnímán pouze jako metoda sociální práce, ale jako jeden z kroků v rozvoji celé společnosti, který posiluje pozici občanů. Jejím cílem je zakotvení práva na upřednostnění vlastního plánu před plánem institucionálním. RK posiluje samostatnost jednotlivců a rodin, které jsou pak schopné činit vlastní rozhodnutí o tom, které služby potřebují. Takto mohou zůstat zodpovědnými za své problémy a jejich řešení. Celý koncept posiluje respektující přístup k sebeurčení rodiny a k využití jejích vlastních zdrojů namísto autoritativního rozhodování institucí. Konference pronikly i do jiných oblastí mimo péči o děti a mládež, např. v sociální a zdravotní péči, vzdělávání, ale i v komunitní práci. Lze je uplatňovat kdykoli je třeba učinit rozhodnutí, která mají dopad na rodiny a jejich okolí.

3 CO RODINNÉ KONFERENCE PŘINÁŠEJÍ

Přestože RK přinášejí v mnoha ohledech návrat k tradičním modelům, na poli dnešní sociální práce se jedná o přístup inovativní. Dlouhá desetiletí, která v České republice zastavila rozvoj oboru, postavila pracovníky orgánů sociálně-právně ochrany dětí (dále OSPOD) spíše do role kontrolní a represivní. Povědomí klientů o jejich právech, možnostech, ale na straně druhé i zodpovědnosti a povinnostech postupně mizelo a rodiny se tak staly pasivním příjemcem pomoci, tiše či s různě hlasitými výhradami respektovaly rozhodnutí úřadů či soudů, aniž by se snažily více angažovat. Na druhé straně byla posílena moc sociálních pracovníků, kteří se někdy cítili jako ti, kteří jediní vědí, jak se má situace řešit, mají ty správné návody a konají tak v nejlepším zájmu dětí. Situace se však po roce 1990 začala měnit a začaly k nám přicházet nové poznatky, metody, zkušenosti ze zahraničí. Sociální práce se začala profesionalizovat a – to nejdůležitější – klient se stává partnerem.

To, co je na rodinné konferenci staré, je návrat k tradicím – kmenovým, klanovým či rodinným. Nejdříve se situace řeší tam, kde vznikla, potom přibereme širší rodinu a tímto způsobem rozšiřujeme zdroje pomoci. A to, co je nové, je ponechání zodpovědnosti na rodině s plným vědomím, že ona je oprávněna přinášet nápady k řešení situace. K tomu, abychom mohli k rodinám takto přistupovat, musíme věřit v jejich potenciál, musíme důvěřovat, že ony vědí, co je pro jejich děti nejlepší. Musíme mít dostatek odvahy ponechat jim kompetence i zodpovědnost, musíme upozadit svůj expertní přístup. Přestože to vypadá jednoduše, změna v myšlení odborníků je mnohem složitější než osvojení nové metody. Profity, které rodinné konference přinášejí, jsou však velké – ať je to úspora financí, menší počet dětí, které musí vyrůstat mimo rodinu, či sejmutí břemena nadměrné zodpovědnosti z pracovníků – tím, kdo primárně zodpovídá za zdraví a vývoj dítěte je rodina, nikoliv stát.

Předcházející odstavce však neznamenají, že část zodpovědnosti na státu, resp. úřadech nezůstává – stále zde bude určité procento ohrožených dětí, kde rodina nezafunguje či kde je ohrožení dítěte tak vysoké, že je třeba přijmout jiná opatření na ochranu dítěte.

4 VÝCHODISKA A CÍLE RODINNÉ KONFERENCE

Jak již bylo zmíněno, rodinná konference vychází z principu ponechání odpovědnosti za vlastní situaci na rodině jako takové – přináší pouze postupy, které umožňují aktivizovat vlastní rozhodování, a zdroje vedoucí k řešení, podporuje a zplnomocňuje rodinu (nukleární i širší) v tom, aby si v první fázi řešení svého problému uměla pomoci sama a využila k tomu to nejpřirozenější – sílu, možnosti a zdroje celé rodiny a širšího okolí, využívá tak přirozených vazeb komunity.

Průvodcem celého procesu je nezávislý koordinátor, který není nijak zainteresován na výsledku řešení.

Cílem rodinné konference je rozvinout vnitřní zdroje, které existují v nejbližším okolí každého člověka a rozšířit okruh lidí, kteří se mohou zapojit do řešení situace. Vychází z myšlenky, že každý jednotlivec má právo na svou nezávislost a že tato nezávislost s sebou nese zodpovědnost. Každý jednotlivec je součástí většího celku, ve kterém jsou lidé odpovědní nejen sami za sebe, ale také jeden za druhého. Vztahy jsou vzájemně provázané jak mezi rodinnými příslušníky, tak i mezi přáteli, spolužáky, sousedy, kolegy. Vnitřní síla vztahů roste s jejich počtem. Když se vyskytnou problémy, je dobré, aby se všichni dotčení mohli účastnit rozhodování a přispět k řešení. Vedle samotného hledání řešení je potřeba vyzdvihnout i další rozměr, který s sebou přináší zorganizování rodinné konference. Na setkání dochází k vyjádření pocitů a myšlenek o tom, co se stalo, a to může snížit negativní náboj mezi jednotlivými členy společenství a připravit prostor pro uzdravení vztahů v rodině. Rodinná konference vychází z tradičních hodnot rodinné soudržnosti a je ve své přirozené podstatě a jednoduchosti blízka každému z nás.

Kdy je vhodné rodinnou konferenci uspořádat

Rodinnou konferenci je vhodné svolat vždy, když je dítě jakkoli ohroženo či nastaly v rodině problémy, které dítě či rodinu negativně ovlivňují, a zároveň je rodina ochotná na jejich řešení pracovat. Ochota členů rodiny zabývat se situací dítěte nemusí zprvu být nijak výrazná, někdy je třeba ji v počátku k hledání řešení povzbudit.

Pokud přijmeme myšlenku, že rodina má právo vyřešit svoji situaci nejdříve svými silami, najít svůj způsob řešení, pak jsou rodinné konference vhodné pro všechny rodiny, které tuto nabídku využít chtějí. Ideální je, aby rodinná konference předcházela všem dalším způsobům řešení, aby to byla první možnost, která sociálního pracovníka napadne. Pokud rodina již zažila ze strany OSPOD, ale i dalších institucí, např. soudů intervenci do rodinného života, je pro ni těžko uvěřitelné, že se nejedná o další zásah nebo „metodu“, ale že opravdu dostala možnost naplánovat vlastní řešení a situaci ovlivnit aktivně, a ne jen čekat na další pomoc či rozhodnutí zvenčí (Pavlíková, 2015). Ukazuje se, že je dobré konferenci nabízet rodině v momentě, kdy je ochotná pracovat na řešení své situace, a využít dobu, kdy v rodině dochází k dynamickým změnám a rodina může být více motivovaná k setkání v širším kruhu blízkých.

Konkrétní příklady situací vhodných ke svolání RK:

- dítě aktuálně umístěné mimo rodinu na základě předběžného opatření
- pokud hrozí odebrání dítěte z vlastní rodiny
- potřeba předání dítěte do péče jiné osoby na krátkou či delší dobu z důvodu:
 - nemoci rodiče, nástupu rodiče do výkonu trestu či jiných náhlých událostí v rodině
 - zanedbávání péče o dítě
 - týrání či zneužívání dítěte apod.
- zachování kontaktu rodiny a dítěte žijícího mimo ní
- dítě s nařízenou ústavní výchovou – úprava kontaktu s rodinou, plánování návratu do rodiny
- porozvodové neshody, které zasahují do prospívání dítěte (nastavení dohody ohledně další péče a kontaktu s dětmi)
- ekonomické a bytové problémy rodiny
- obtíže dítěte ve škole
- výchovné obtíže včetně trestné činnosti dítěte
- odstěhování jednoho z rodičů a úprava poměrů nezletilých dětí
- děti v náhradní rodinné péči – úprava kontaktu s vlastní rodinou, podpora pěstounů ze strany jejich širší rodiny a blízkých, podpora školního prospívání aj.

Kdy není doporučeno RK uspořádat:

Tento přístup je vhodný téměř ve všech situacích dotýkajících se dítěte. Není opodstatněný názor, že pokud je v rodině podezření ze zneužívání či domácího násilí, nejsou rodinné konference využitelné. Tyto případy vyžadují však specifickou přípravu a poskytnutí podpory zranitelným členům. Jediným důvodem k odmítnutí by měl být nesouhlas rodiny.

Dítě na rodinné konferenci

Pokud mluvíme o rodinné konferenci, je zřejmé, že cílem je přizvat co nejvyšší počet účastníků, aby se zvýšily šance na nalezení řešení přijatelného pro dítě. Otázka přítomnosti dítěte/děti na setkání však často v pracovnících OSPOD vzbuzuje obavy – zda dítě nebude svědkem hádek dospělých, zda se nedozví něco, co by vědět nemělo, apod. Všechny tyto obavy jsou neopodstatněné. Účast dítěte na rodinné konferenci je samozřejmostí, otázkou tedy není, zda má být dítě přítomno, ale jak jeho účast zajistit. Všechny dostupné zahraniční zdroje doporučují, aby se dítě účastnilo rodinné konference, a to pokud možno všech jejích fází, včetně plánování a rozhodování, a to s ohledem na jeho věk a schopnosti. Také názory a přání dětí by měly být s přihlédnutím k míře jejich vyspělosti respektovány. Děti se mohou podílet jak na výběru účastníků a místa setkání, občerstvení a hudby, tak na samotném rozhodování o své vlastní budoucnosti, v rámci kterého přicházejí nezřídka s překvapujícími závěry. Pokud se dítě nemůže či nechce zúčastnit, je vhodné zprostředkovat jeho názor ostatním účastníkům, vzkázat jim to, co by pro vytvoření plánu měli vědět, co si dítě přeje či čeho se obává.

Dítěti účast na rodinné konferenci přináší ujištění, že se o něj rodina zajímá a snaží se mu pomoci. Přítomnost dítěte také zmírňuje případná negativní hodnocení členů rodiny či jeho samotného a pomáhá udržet původní záměr setkání, tedy vyřešit situaci dítěte. To je však spíše sekundárním ziskem – přítomnost dítěte se nesmí stát samoučelným nástrojem pro „zajištění klidu“ rodinné konference. Ve zvláště obtížných situacích, zejm. u nevyhnutelného odchodu dítěte z rodiny, může dítě na setkání zažít, že i přes nejlepší snahu všech okolo něj se jiné řešení nenašlo a že nejde o zlý úmysl rodičů či dokonce zavinění dítěte. Pokud je rodinná konference svolána např. kvůli výchovným problémům dítěte či trestné činnosti, může starším dětem přítomnost na setkání pomoci převzít svůj díl odpovědnosti za zlepšení situace.

Nepřiměřené zátěži dítěte je třeba předcházet již v průběhu přípravy, v rámci které dítě porozumí významu i průběhu setkání. Dítě může spolurozhodovat o tom, kdo na setkání přijde i o čem se bude jednat, může aktivně vyjádřit svá přání a úhel pohledu (více v Metodice Rodinných konferencí, kapitola Příprava dítěte na RK).

Velmi důležitou oporou dítěte je i jeho vhodně zvolená podpůrná osoba, stejně tak i vědomí, že může kdykoliv místnost opustit. V rozhovorech s koordinátorem děti nejčastěji vyjadřují obavy z toho, že jejich blízcí neprijdou, nebo že se budou na setkání hádat. Bezpečně provést dítě celým procesem znamená také zpětně s dítětem probrat, jak situaci rozumělo, jak se cítilo a co si o průběhu i závěrech myslí. To je role zadavatele, který zůstává v kontaktu s rodinou i po setkání, případně tímto pomůže pověřit osobu, která je dítěti blízká.

Dítě je nesporně i v běžném životě vystaveno rozhovorům a hádkám o problémech rodiny a je nuceno se s nimi vyrovnávat zcela bez opory. Proces rodinné konference dítěti naopak umožňuje porozumět jeho situaci a přímo ji ovlivňovat, zakouší ochotu rodiny mu pomoci a učí ho kultivovanému způsobu řešení konfliktních situací.

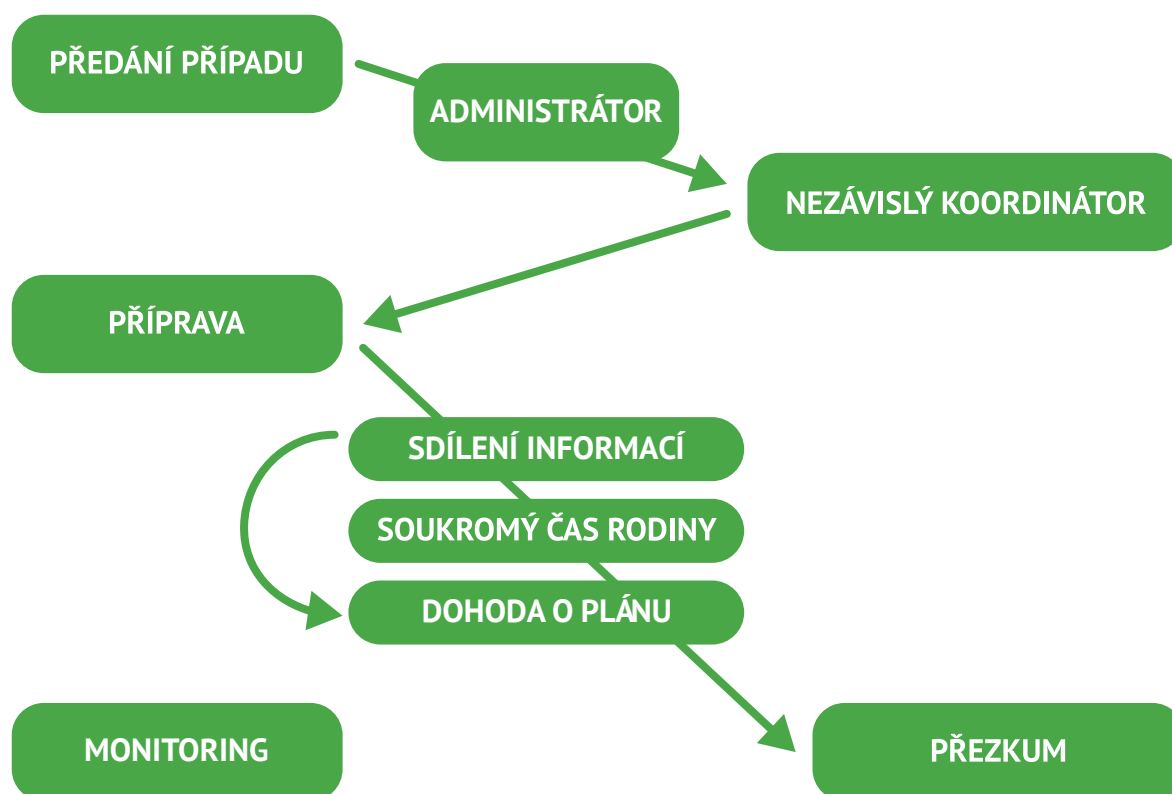
Výjimečně může nastat situace, kdy se dítě za žádných okolností nechce konference zúčastnit. Koordinátor zajistí způsob, jak názor dítěte na konferenci prezentovat. Může tak učinit formou dopisu, popř. video či audionahrávky. Neiniciuje však nic sám, ale řídí se nápadem dítěte, který může zjistit následujícími otázkami: „Jak udělat, aby tě vyslechli?“, „Dokážeš říct, co je pro tebe důležité?“...

Zapojování dětí do rozhodovacích procesů je v naší zemi na nízké úrovni. Setkáváme se tedy poměrně často ze strany odborníků s problematizováním přítomnosti dětí na rodinné konferenci. Stále není běžnou praxí s dětmi o jejich situaci hovořit nebo se to děje nevhodným způsobem, který není přizpůsoben jejich věku.

Právo na informace a právo dítěte vyjádřit se k záležitostem, které se jej týkají a v nichž je rozhodováno o něm samém, jsou procesními právy dítěte, která jsou upravena mezinárodními dokumenty, zejména čl. 13 Úmluvy o právech dítěte a čl. 17 Listiny základních práv a svobod. Podle zákona o rodině má dítě, které je s ohledem na stupeň svého vývoje schopno vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření týkajících se jeho osoby, právo obdržet od rodičů potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů v podstatných záležitostech, které se ho týkají.

Zapojování dětí do rozhodovacích procesů je v praxi potřeba měnit, s dětmi více hovořit, naslouchat jejich přáním. Rodinné konference jsou velikou příležitostí, jak změny zavádět.

5 JAK RODINNÁ KONFERENCE PROBÍHÁ V KROCÍCH:

Krok 1: Podnět k uspořádání RK (návrh)

Rodinnou konferenci může uspořádat jakákoliv rodina či někdo z její sítě. Zadavatelem, tedy tím, kdo dává podnět ke svolání rodinné konference, je u nás zpravidla pracovník OSPOD. Může jím být i kdokoliv jiný, kdo je v kontaktu s rodinou – pracovník organizace, která rodině poskytuje podpůrné služby, škola či pediatr. Např. v Bulharsku až 50% požadavků na uspořádání RK přichází právě ze školských institucí.

Po vytipování vhodné rodiny musí zadavatel zajistit souhlas dotčených osob k uspořádání rodinné konference. Je-li zadavatelem pracovník OSPOD, zformuluje základní otázku na rodinnou konferenci, a je-li to nutné, stanoví podmínky, za kterých bude schválen vytvořený plán (s těmi je rodina seznámena hned na počátku). V situacích, kdy je zadavatelem jiný subjekt než OSPOD, formuluje otázku sama rodina.

Zadavatel vyplní žádost o uspořádání rodinné konference (příloha č. 1) a zašle ji místně příslušnému administrátorovi rodinných konferencí.

Krok 2: Výběr koordinátora

Administrátor spolupracuje s nezávislými koordinátory RK, zná je, jsou spolu v určitém smluvním vztahu. Po obdržení žádosti pověří vybraného koordinátora přípravou RK. Zohledňuje jeho časové možnosti, místní dostupnost apod. Koordinátor v ideálním případě zná pouze základní osobní údaje rodiny, současnou situaci rodiny a důvody ke svolání RK.

Krok 3: Příprava RK koordinátorem

Tato fáze je časově nejnáročnější (zpravidla v délce 4–8 týdnů), ale pro úspěch RK klíčová. Koordinátor osobně navštíví každého z účastníků, objasňuje účel setkání a svou roli, mapuje a rozšiřuje síť rodiny. Přípravuje všechny účastníky, zvláštní pozornost věnuje přípravě dítěte a jeho podpůrné osoby. Osloví odborníky, které si rodina přeje na setkání mít.

Každý z účastníků z rodiny zná předem otázku, na kterou má RK nalézt odpověď, podmínky pro schválení plánu (jsou-li stanoveny), je seznámen s průběhem samotného setkání.

Koordinátor sjedná termín, zajistí prostory, zajistí účast zadavatele a odborníků, rozešle pozvánky – kromě formálních je vhodné je doplnit i o pozvánky vyrobené dětmi. Každý účastník musí vědět, kdo se bude setkání účastnit.

V průběhu příprav je koordinátor v kontaktu se svým administrátorem, konzultuje s ním jednotlivé kroky, nutnost pozvání odborníků apod. Administrátor po celou dobu koordinátora metodicky vede.

Krok 4: Rodinné setkání

Setkání všech přizvaných účastníků – z rodiny, zadavatele, odborníků a koordinátora. Koordinátor je průvodcem setkání, se všemi již byl v kontaktu. Po přivítání vyzve koordinátor všechny přítomné k představení a uvedení vztahu k dítěti. Koordinátor přednese otázku, na kterou má rodina odpovědět, a vyjasní pravidla setkání. Zadavatel připomene případné podmínky.

Odborníci krátce a srozumitelně informují o tématu, kvůli kterému byli pozváni (např. léčba závislosti, duševní onemocnění a možnost péče o dítě, informace o pěstounské péči, dluhová problematika).

Odborníci odcházejí, dále jejich účast nebude potřebná, zadavatel odchází také a vrací se až na schvalování plánu. Koordinátor zůstává k dispozici po celou dobu setkání, ale v jiné místnosti.

Atmosféra může být velmi neformální, záleží na přání rodiny, někdy se setkání může spojit i s rodinnou oslavou. Místo se vybírá tak, aby vyhovovalo rodině – jak místně, tak svým charakterem. Potřebné jsou 2 místnosti a zázemí (kuchyňka, WC). Jedna místnost slouží pro vlastní setkání, v druhé je koordinátor po dobu soukromého času rodiny a je zde zajištěn program pro děti, je-li pro ně setkání příliš dlouhé. Rodinná setkání nebývají na úřadech, zpravidla se využívají prostory mateřských či kulturních center, poskytovatelů sociálních služeb, setkání se mohou odehrát i v prostorách tělovýchovných jednot, na faře, ale i v domácnosti (na zahradě), souhlasí-li s tím všichni účastníci. Na základě přání dětí je vybrána hudba a připraveno občerstvení (koordinátor respektuje přání dítěte, přípravu domlouvá hlavně s rodinou).

Při větším počtu dětí mladšího věku pro ně připravuje koordinátor program, má k dispozici dostatek hraček, her či pomůcek pro kreativní činnost. Může využít i dobrovolníky. Koordinátor se vždy ptá rodiny, jak si své setkání představuje, a dává jí prostor se maximálně do příprav zapojit.

Krok 5: Soukromý čas rodiny

Vlastní čas rodiny, kdy zůstává o samotě a snaží se najít odpověď na stanovenou otázku – sestavit plán řešení situace dítěte. K dispozici je flipchart s napsanou otázkou, plán rodina zapisuje na velké papíry.

Čas není nijak omezen, obvykle se soukromý čas rodiny pohybuje od 30 min do 3 hodin. Pokud by si rodina nevěděla rady, může požádat koordinátora o pomoc, ten pomůže pomocí otázek, nikoliv vlastních nápadů. Pokud při setkání dochází k nějakým mimořádnostem, např. konfliktu mezi účastníky, koordinátor se vždy obrací k rodině a ptá se, jak zajistit hladký průběh setkání. Na závěr rodina určí člena, který plán představí.

Krok 6: Představení a schválení plánu

Rodina seznámí zadavatele a koordinátora s plánem. Plán by měl být srozumitelný, konkrétní a termínovaný. Koordinátor u plánu hlídá konkrétnost (co, kdo, kdy), zadavatel se může doptávat i na obsah a požadovat jeho upřesnění.

Zadavatel plán schválí a ujasní, jakým způsobem a kdo bude plnění dílčích úkolů kontrolovat. Plán by měl být zadavatelem schválen vždy, pokud je pro dítě bezpečný, není-li v rozporu se zákonem a splňuje-li předem stanovené podmínky. Všichni účastníci plán podepíší.

Koordinátor získá od účastníků zpětnou vazbu na celou rodinnou konferenci.

Krok 7: Po rodinném setkání

Koordinátor přepíše plán a rozešle ho všem účastníkům. Po 4 týdnech koordinátor kontaktuje aktivního účastníka setkání a zjišťuje, jak probíhá realizace plánu. Tento kontakt slouží zejména k motivaci rodiny při plnění plánu. Tím spolupráce koordinátora s rodinou končí. Zadavatel sleduje dle termínů určených v plánu jeho plnění a je v dalším kontaktu s rodinou.

KAZUISTIKA: Dvořákovi

Rodinná konference byla nabídnuta rodině Kláry, která řešila akutní krizovou situaci. Klára je matkou čtyř dětí a dlouhodobě se potýká se závislostí na alkoholu. Před časem byla vystěhována z bytu kvůli dluhům na nájmu a neplacení za energie. Všechny děti se dočasně ujal Karel, který je otcem mladších tří dětí. On byl velmi zadlužen a situace dospěla tak daleko, že měl být za čtrnáct dnů také vystěhován z podnájmu. Péči o čtyři děti zvládal jen s velkými obtížemi, vypomáhat se snažila babička dětí se svým přítelem. Dětem však nebyli schopni dostatečně zajistit všechny potřeby a sociální pracovníce shledala, že děti jsou ve svém vývoji ohroženy. Rodině hrozilo odebrání dětí do ústavní péče. Sociální pracovníce viděla, že v rodině jsou další lidé, kteří by mohli pomoci s řešením. Matka dětí, oba otcové i babička s přítelem s nabídkou realizace rodinné konference okamžitě souhlasili. Vnímali, že je to pro děti šance, jak je uchránit před umístěním do dětského domova.

Koordinátorka se postupně sešla se všemi členy užší rodiny a začala intenzivně rozšiřovat okruh rodiny a známých a domlouvat detaily setkání. Vnímala velkou snahu všech, zesílenou zejména blízcím se datem vystěhování Karla z bytu. Vše směřovalo k velmi rychlému uspořádání setkání, které se nakonec povedlo zorganizovat do 12 dnů od prvního kontaktu s rodinou. Rodina původně spěchala ještě více, koordinátorka ale vysvětlovala, jak důležité je setkání zbytečně neuspěchat, aby se podařilo zajistit účast co nejvíce lidí. Týden navíc, oproti původnímu plánu, umožnil rozšířit kruh rodiny i o rodinné známé, kteří byli pro tvorbu plánu velmi důležití. Na setkání se nakonec sešlo třináct dospělých a všechny děti. Rodina si přála pozvat na setkání odborníka na dluhovou problematiku.

Samotné setkání zahájila koordinátorka, která předala slovo sociální pracovníci OSPOD. Ta vysvětlila rodině, proč je nutné situaci řešit a jaké jsou její podmínky, aby mohla plán schválit. Zároveň jim předložila hlavní otázku: Jak zajistit péči o Marka, Davida, Kateřinu a Pavlu?

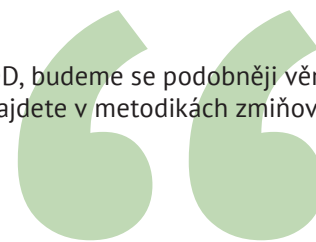
Odbornice na dluhy a insolvenční seznámila rodinu v informačním čase setkání s veškerými možnostmi, jak lze jejich dluhovou situaci řešit, a kam se mohou obrátit o pomoc. Soukromá část začala poměrně prudkou diskusí, kterou vystřídala smutná nálada. Díky účastníkům, kteří měli od situace větší odstup, se podařilo dospět k čínorodé diskusi, která vyústila ve tvorbu plánu. Rodina se domluvila, že o nejstaršího Marka se postará jeho otec Jan, ostatní děti přijme do náhradní péče rodinná přítelkyně se svým přítelem. Matka dětí se zavázala, že zahájí protialkoholní léčbu.

Sociální pracovníce přijala plán bez výhrad. Atmosféra po skončení setkání byla více uvolněná a následná neformální debata pomohla k lepšímu vzájemnému pochopení rodiny a sociální pracovníce OSPOD. Ta zpětně reflektovala, že takový plán by nikdy sama nenavrhl, ani by jí takové řešení nenapadlo, o rodinných známých vůbec nevěděla. Děti takto mohou zůstat v rodinném prostředí a být v kontaktu se svými rodiči.

PŘÍBĚH

6 ZADAVATEL A JEHO ROLE

Vzhledem k tomu, že tento materiál je primárně určen pracovníkům OSPOD, budeme se podobněji věnovat jejich úkolům. Podrobné popisy činnosti administrátora a koordinátora najdete v metodikách zmiňovaných v úvodu.

Kdo je zadavatelem

Zadavatelem RK je nejčastěji pracovník OSPOD, který vykonává sociálně-právní ochranu dítěte, může jím být i kurátor pro mládež. Tato varianta je optimální.

V situacích, kdy je rodina v evidenci OSPOD, má zájem o uspořádání rodinné konference, ale pracovník OSPOD se nemůže podílet a zúčastnit, může být zadavatelem i pracovník služby, který je s rodinou v kontaktu v rámci zajištění podpůrných či preventivních služeb. Dále může být zadavatelem škola, zařízení pro výkon ústavní výchovy a další instituce.

Uspořádání RK může navrhnout sama rodina nebo někdo z jejích blízkých. V takovém případě přebírá roli zadavatele některý člen rodiny, kterému koordinátor ve spolupráci s administrátorem pomáhá formulovat cíl konference (resp. otázku) a na konci setkání se ptá, jak se provede vyhodnocení vytvořeného plánu. V tomto případě plán rodiny neschvaluje žádná z autorit, plně zůstává na rodině, jak s úkoly naloží. Této možnosti doposud mnoho rodin nevyužilo, s rozšiřováním přístupu rodinných konferencí lze v budoucnu očekávat nárůst.

Předpoklady pro roli zadavatele:

Aby se pracovník OSPOD mohl své role zadavatele dobře zhostit, je na prvním místě potřeba, aby důvěřoval rodině v tom, že dokáže převzít odpovědnost za svoji situaci. To je pohled, který v sobě řada pracovníků již má a který jim může v mnohém práci usnadnit. Nejsou to pak oni, kdo od počátku plně zodpovídají za řešení a také za případné neúspěchy. Pokud necháme rodině možnost, aby hledala řešení pro své dítě jako první, dá se očekávat, že jejich motivace k plnění úkolů, které si sama zadala, bude mnohem vyšší, než když přijdou shora. Na druhou stranu respekt, důvěra ve schopnosti rodiny, se kterou už můžeme mít i negativní zkušenosti, je něco, co je těžké. Respekt ke klientům jako plnohodnotným bytostem, rovnoprávným partnerům se nevyučuje na vysokých školách, často není ani podporován na pracovišti. Je tak víceméně na každém z pracovníků, jaký postoj ke svým klientům zaujímá. Respekt ke klientům můžeme ale získávat na základě zkušeností od kolegů, při vzdělávání, v supervizích nebo při přímé zkušenosti právě s rodinnou konferencí. Důvěra ve schopnost rodiny je ale v tomto případě nezbytná. Nejde o to, jak „schopná“ se nám rodina zdá, spíše o základní předpoklad, že každá rodina má, pokud dostane možnost, prostor a dostatek informací, schopnost svou situaci řešit svými silami.

Co je dále pro zadavatele potřebné, je schopnost pružně reagovat na potřeby a dění v rodině během celého procesu rodinné konference. Rodina je živým organismem, příprava trvá v řádu týdnů, a tak se situace může měnit a je žádoucí umět tyto změny přijímat jako něco přirozeného. Zadavatel může podporovat přípravu rodinné konference průběžnou motivací rodiny, připomenutím smyslu rodinného setkání. Dalším předpokladem je zůstat v průběhu příprav neutrální ke způsobu řešení a výstupům z rozhodování. Toto opět souvisí s respektem k rodině a v ní vkládanou důvěrou, že bude umět situaci vyřešit. Zadavatel tak nevňáší do procesu svá přání a nápady a nehodnotí kvalitu plánu (...„chtěla jsem, aby otec šel na léčení... no nevím, to se mi moc nelíbí... čekala jsem, že dítě půjde k babičce, ne k tetě...“).

Při zvažování nabídky uspořádat RK se často objevují nejrůznější obavy a mýty, které řešili pracovníci ve všech zemích, a to zejména v období při zavádění přístupu. Mezi ty opakovaně se objevující patří: „Naše rodiny jsou jiné. Dítě na to nebude stačit. S rodinami už pracujeme, nepotřebujeme zvláštní postup. Je to drahé.“ V příloze č. 2. Mýty o RK aneb proč to u nás nebude fungovat naleznete ty nejčastější a zároveň vysvětlení, proč se jedná o mýtus.

Školení pro pracovníky OSPOD

Aby se pracovníci OSPOD mohli dobře ujmout své role zadavatelů RK, je vhodné absolvovat školení. Účastníci získají informace o vizi, principech a procesu RK. Dále si prakticky vyzkouší, jak nabízet rodinné konference svým klientům, naučí se sepsat žádost o rodinnou konferenci a formulovat její ústřední otázku. Prakticky si vyzkouší svoji roli v celém procesu RK.

V rámci pilotního projektu se v zapojených krajích hlásila jednotlivá pracoviště a z nich byl vyškolen zpravidla jeden pracovník. První zkušenosti z praxe ukazují, že nejvhodnější by bylo proškolení celých pracovišť, aby všichni pracovníci měli o rodinných konferencích stejné informace a všichni je mohli využívat. Nezbytná je podpora vedení v zavádění tohoto přístupu.

Pokud podobné vzdělávání nebude po skončení pilotního projektu dále realizováno, je vhodné požádat místně příslušného administrátora o proškolení pracovníků nebo pracoviště alespoň ve zkrácené verzi nebo využít některé z nabídek akreditovaného vzdělávání na toto téma.

Doporučený obsah školení

Rozsah 1–2 dny.

Obsahem školení je seznámit pracovníky OSPOD s přístupem RK. Součástí vstupního školení je praktický nácvik modelových situací, podání podnětu RK, práce s žádostí o RK, formulace základní otázky a minimálních podmínek potřebných ke schválení plánu. Dále se během setkání procvičuje zapojení OSPOD v úvodní části rodinné konference, schvalování plánu rodiny a další práce s plánem.

Obsah školení je rozdělen do 4 navazujících modulů:

V prvním je rodinná konference představena – co to RK je, jak probíhá. Jsou zdůrazněny principy přístupu, ponechání zodpovědnosti na rodině. Tato fáze je stěžejní, bez dobrého pochopení přístupu rodinných konferencí bývá pro profesionály obtížnější pochopit průběh a jednotlivé kroky RK. Pro konkrétnější představu je vhodné doplnění instruktážním filmem.

Pracovníci navrhují případy rodin ze své praxe, které se jim zdají pro RK vhodné.

Ve druhém modulu zaměřují účastníci pozornost na to, jak iniciovat RK, prakticky zkoušejí, jak rodině nabídnout RK. Trénují vhodné formulace, učí se argumentovat, pokud si rodina není RK jistá (Ano... ale naše rodina je malá. Nechci otravovat ostatní, mají dost svých starostí. Je to zajímavé, ale myslím, že pro mě už rodina dělá hodně.).

Dále se v tomto modulu pracovníci naučí vyplňovat žádost o RK s hlavním zaměřením na otázku pro RK. Otázka se vždy stanovuje pro optimální výsledný stav, který se týká situace dítěte. Je dostatečně otevřená, reálná, nabízí rodině dostatek prostoru pro vlastní řešení. Sestavení otázky je otázkou tréninku. Každý účastník vyplňuje žádost a hledá otázku pro svůj konkrétní případ (svou rodinu z praxe).

Ve třetím modulu zaměřují účastníci pozornost na to, jak se připravit na samotné setkání rodiny. Pracovník OSPOD by měl být schopný rodině znovu na setkání zadat hlavní otázku a vysvětlit případné podmínky pro schválení plánu.

Během této části jsou účastníci vedeni k tomu, aby nejdříve sdělili o rodině něco pozitivního, aby začali tím, co se již daří, co se zlepšilo, co funguje. Pracovník OSPOD přijde na modelovou konferenci a vysvětlí skupině, proč se koná, a uvede minimální podmínku.

Ve čtvrtém modulu zaměřují účastníci pozornost na to, jak pracovat s vytvořeným plánem. Během této části je prezentováno několik příkladů plánu. Účastníci jsou motivováni přemýšlet o tom, jak plán využít v další práci s rodinou, jak jej zapojit do procesů úřadu tak, aby mohl zůstat nezávislým plánem rodiny a zároveň splňoval nároky OSPOD, např. zapracování plánu rodiny do Individuálního plánu ochrany dítěte (IPOD).

V této části vzdělávání je také možné vyzkoušet modelovou situaci části nebo celého setkání s cílem vytvořit plán pro vzorovou rodinu.

Činnosti zadavatele v průběhu rodinné konference

1. Identifikuje ohrožení dítěte a formuluje důvod svolání rodinné konference

Na základě vyhodnocení situace rodiny a dítěte je zřejmé, že dítě je ohroženo a je třeba hledat řešení situace. Zadavatel formuluje důvod svolání rodinné konference, který může být v obecnější rovině, vždy je ale zaměřen na situaci dítěte (nikoli na změnu chování dospělých). Je vhodné, aby svolání RK bylo nabízeno rodině mezi prvními možnostmi. I zde platí, že pokud je situace nová, snáze rodina hledá řešení. Například náhlé odebrání dítěte a jeho umístění do ZDVOP (zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc) vysoce aktivizuje celou rodinu, která se snaží rychle hledat zdroje a dítěti pomoci, a naopak – pokud je dítě umístěno v zařízení pět let, rodina si na tento stav již zvykla a aktivizuje se mnohem hůře. S otázkami týkajícími se vhodnosti rodiny pro využití rodinné konference se může zadavatel obracet na místně příslušného administrátora.

V praxi se ukázalo, že pro první svolání rodinné konference pracovníkem je vhodnější vytipovat rodinu, kde není situace příliš komplikovaná.

2. Sestavuje základní otázku pro konferenci, a pokud je potřeba, tak i minimální podmínky nutné ke schválení plánu

Dobrá formulace základní otázky je velmi důležitá, všichni aktéři musí jasně a srozumitelně vědět, čeho se RK bude týkat. Důležité je také stanovit otázku tak, aby byla řešitelná, nemusí pokrývat naráz celé spektrum obtíží, které může zadavatel vnímat.

Je formulována tak, aby nenaznačovala konkrétní řešení, je otevřená, týká se dítěte a je zaměřená na cílový stav. Pracovník by se měl při stanovování otázky ptát sám sebe: „Co je třeba k naplnění nejlepšího zájmu dítěte?“

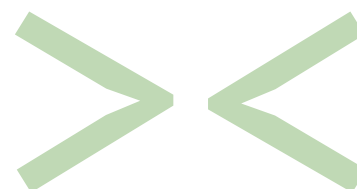
Příklady otázek:

- Jak a kde zajistit bezpečný domov pro Lenku?
- Jak budou probíhat návštěvy Marka u vlastních rodičů?
- Jak zajistit péči o Marušku a Aničku po dobu pobytu matky ve vězení?
- Jak zajistit Matějovu pravidelnou docházku do školy a zlepšení jeho prospěchu?
- Jak zabezpečit, aby Tomáš byl pravidelně v kontaktu se svým otcem?
- Jak zajistit, aby se Petra mohla vrátit z dětského domova?

Minimálními podmínkami se rozumí něco, co by pracovníkovi OSPOD zabránilo ve schválení plánu (např. „...pokud byste se rozhodli, že o Marušku bude pečovat dědeček, je to nepřijatelné. Dědeček byl opakovaně ve výkonu trestu a způsob jeho života nezajistí Marušce řádnou péči“...„Nebudu souhlasit s okamžitým návratem Petra z dětského domova, musí mít doma vytvořeno základní zázemí.“... „Plán musí obsahovat zajištění lékařské péče o Míšu vzhledem k jeho vážnému onemocnění“...„Plán musí obsahovat zajištění pravidelné školní docházky dětí.“ apod.).

Podmínka nebývá stanovena vždy, naopak její absence zvyšuje kompetence rodiny, pracovník tím dává najevo, že důvěřuje rodině v tom, že vytvoří plán, který bude pro dítě bezpečný (např. rodina zajistí, aby o dítě nepečovala pro něj riziková osoba). Pokud však pracovník má odůvodněné vážnější obavy (např. část rodiny nějakou informaci neví), formuluje podmínku přijetí plánu jako vymezení, co je nepřijatelné. Podmínka musí být vždy konkrétní, vztažená k dítěti (ne tedy „Matka začne pracovat.“ ale „Matka musí mít finanční prostředky na zajištění základních potřeb dítěte – tedy bydlení, stravy a dojíždění do školy.“).

Podmínku zadavatel zapíše do žádosti o RK, s její formulací mu může pomoci administrátor. S podmínkou seznámí koordinátor v průběhu přípravy všechny účastníky. Toto je důležité, neboť již v průběhu přípravy RK mohou jednotlivé členy napadat řešení.

3. **Připravuje rodinu na svolání rodinné konference, včetně jejího souhlasu s předáním informací koordinátorovi**

Pracovník OSPOD nabízí RK rodině a vhodně zvoleným způsobem ji motivuje (vysvětluje princip RK a v čem jí pro rodinu vidí užitečnou, zdůrazňuje odpovědnost rodiny za řešení situace dítěte). Využívá prvky motivačních rozhovorů, je srozumitelný. Předá rodině propagační materiály (příloha č. 3) a nechá jí čas na rozmyšlenou. Nabídka může proběhnout opakovaně, odmítnutí rodiny při první nabídce neznamena, že se jí nepokouší opakovaně motivovat.

V praxi je možné využívat tyto způsoby motivace:

- Motivace přínosem pro dítě: „Když budete oba na setkání kvůli dítěti, bude to pro něj velice silný zážitek. Vnímám, že se chcete kvůli němu domluvit. Děti budou rády, když se na konferenci všichni potkáte.“
- Motivace aktivizací. „Vy jste teď ti, kteří mají možnost věci měnit (např. není vše jen v rukou soudu), Vy nejlépe můžete vědět, co pomůže.“
- Motivace podporou: „Ti, co vás mají rádi, na setkání přijdou a pomůžou vám.“
- Motivace exkluzivitou: „Právě se zavádí nový přístup, Vás jsem vybrala jako vhodné účastníky.“ (zejména u rodičů s odborným rozhledem)
- Pozitivní motivace: „RK je příležitost, kdy můžete jako rodina sami něco změnit.“

Pokud sám pracovník věří potenciálu rodiny, je pravděpodobné, že se mu podaří RK nabídnout citlivě a vhodným způsobem. Pokud přístup nabízí, protože „musí“, např. na základě požadavku vedoucího, je pravděpodobné, že nebude tolik úspěšný. Vhodné je také informovat o pozici nezávislého koordinátora a jeho roli. V případě zájmu rodiny o RK od ní získá souhlas s předáním informací a kontaktů administrátorovi.

4. **Předává administrátorovi vyplněnou žádost o uspořádání rodinné konference spolu s kontaktem na minimálně jednu pečující osobu z rodiny**

Zadavatel může využít formulář „Žádost o rodinnou konferenci – OSPOD“ (příloha č. 1).

V žádosti uvede základní údaje o rodičích a dítěti, včetně aktuálních kontaktů a faktického bydliště. Není třeba popisovat celý případ a jeho vývoj ani data, ale jasně specifikovat, co je v rodině řešeno. Je potřeba uvést takové informace, které umožní koordinátorovi se v situaci zorientovat (jak dlouhá je spolupráce s rodinou, jaké služby využívali). Vyskytují-li se v rodině jevy či situace, které by mohly koordinátora ohrozit, je na ně třeba upozornit (agrese vůči institucím, závislost na návykových látkách a s ní spojené nevyočitatelné chování atp.). Dále popíše, co se v rodině daří, jaké jsou ochranné faktory, zda jsou způsoby, které usnadňují komunikaci s rodinou. Popíše i rizikové faktory v rodině a případné obavy. Informuje o dalších osobách v rodině, které se do případu zapojují.

5. **Společně s koordinátorem motivuje rodinu k účasti a pomáhá objasňovat důvody a cíle setkání RK**

Proces motivace rodiny přenechává zadavatel v této fázi na koordinátorovi. Pouze v případech, kdy rodina se svoláním RK nejprve souhlasila, ale následně vyjadřuje obavy či RK odmítá nebo se s ní koordinátor nemůže spojit, zadavatel znovu rodinu kontaktuje, zjišťuje případné důvody a opakovaně ji motivuje.

V okamžiku, kdy je kruh rodiny rozšířen, kontaktuje zadavatele koordinátor a hledají vhodný termín, kdy se setkání může zúčastnit rodina i zadavatel. Koordinátor se zadavatelem se společně připraví na setkání, zrekapitulují průběh rodinného setkání (kdo má jakou úlohu). Jiná forma kontaktu mezi zadavatelem a koordinátorem neprobíhá.

Zadavatel jako znalec místních poměrů může pomoci domluvit přizvání odborníků nebo zajištění vhodných prostor.

Případné závažnější těžkosti řeší se zadavatelem administrátor – např. koordinátor může potřebovat pomoci s dojednáním vstupu do ústavního zařízení, kde jsou děti umístěny, a zařízení setkání odmítá; nebo když se v rodině změní situace a je třeba přeformulovat otázku (např. situace, kdy původní otázka zněla: „Jak budou děti v kontaktu s otcem?“ se změní, protože matka vážně onemocněla a nemůže se o děti postarat, na „Jak zajistit péči o děti?“). S nově formulovanou otázkou pak všechny účastníky seznámí koordinátor.

Administrátor je pracovníkovi OSPOD k dispozici po celou dobu přípravy RK, informuje ho o průběhu příprav. Ideální je, pokud je tato spolupráce oboustranná, administrátor ocení informace, které mohou ovlivnit přípravu RK – např. pokud jsou v rodině či rodinné situaci nějaké podstatné změny.

6. Účastní se rodinného setkání a schvaluje plán rodiny vytvořený rodinou a blízkými a tím zaručuje, že přijatý plán řešení situace bude pro dítě bezpečný a bude naplňovat jeho základní potřeby

Účast zadavatele je vždy potřebná, nelze ji zcela delegovat na jiné osoby. Je třeba počítat s tím, že rodinná setkání probíhají zpravidla o víkendech nebo v odpoledních hodinách, aby vycházely vstříc potřebám účastníků z rodiny. Většinou se tedy nevejdou do běžných úředních hodin. Výhodou je podpora vedení zadavatele, umožnění účasti i mimo rámec běžné pracovní doby, možnost využití služebního automobilu, je-li setkání v hůře dostupném místě.

Na zahájení rodinného setkání je potřebné, aby zadavatel ocenil přítomné, že se sešli a že chtějí pomoci dítěti. Zrekapituluje situaci, aby všichni přítomní měli stejné informace – toto je nutné, neboť v týdnech přípravy se leccos mohlo změnit. Zadá otázku, na kterou má rodina nalézt odpověď, byla-li stanovena podmínka, připomene ji a vysvětlí. Rodina má možnost se jak na otázku, tak na případnou podmínku doptat, ale neměly by pro ni být nové.

Zadavatel nemusí být v době soukromého času rodiny k dispozici. Buď je v další místnosti, nebo může odejít a být k dispozici na telefonu. Koordinátor ho informuje poté, co rodina soukromou část ukončí a má sestaven plán. Zadavatel by se měl vrátit cca do 20 minut.

Následně zadavatel přichází do místnosti, kde je rodina, a je mu představen plán. Může klást dotazy k jeho upřesnění, ale plán by neměl nijak zásadně měnit. Měl by plán rodiny přijmout, ledaže by se ukázalo, že plán představuje riziko pro děti, odporuje zákonům nebo nesplňuje minimální podmínku formulovanou na začátku konference. Neschválení plánu by popřelo princip rodinné konference, tedy že způsob řešení je v rukou rodiny, a snížilo by důvěru rodiny k celému procesu, bylo by pro rodinu demotivující.

Někdy mohou pracovníci zapochybovat o dostatečnosti navrhovaných řešení. Základním doporučením je respektovat vytvořený plán i přes mírné obavy o jeho vhodnost či budoucí úspěšnost. Důvěra odborníků ve schopnosti a dovednosti rodiny sama o sobě rodině výrazně napomáhá ke zvládnutí nesnadného úkolu. Také důkladnou přípravou rodiny zvyšujeme šanci na zrod kvalitního plánu.

Pokud přece jen zadavatel pochybuje o kvalitě vytvořeného plánu, je vhodné vyvážit případné nedostatky za pomoci dojednaných služeb a jiných zdrojů podpory. Důležité je nezapomenout ani na možnost následného přehodnocení, jehož termín je možno domluvit s ohledem na míru obav.

V případě vážnějších obav o vhodnosti návrhů řešení je třeba důkladně vysvětlit rodině, z čeho tyto názory pramení, a to vždy výhradně ve vztahu k bezpečí dítěte. Pak je třeba dopracovat nebo částečně přepracovat navržená opatření – zadavatel povzbudí rodinu k další práci a opět se vzdálí.

Plán jako celek není možné přijmout pouze v případě, že by vážně ohrožoval bezpečí a další potřeby dítěte nebo by byl v rozporu s platnou legislativou. Pak je třeba pod vedením koordinátora dojednat mezi rodinou a zadavatelem plán náhradní, tedy vytvořený odborníky. Toto se však stává pouze výjimečně.

Na závěr zadavatel ocení rodinu za snahu, práci, vytvoření plánu pro dítě. Povzbudí je k naplňování plánu, zdůrazní, že je to jejich plán.

Pracovníci OSPOD někdy sdělují obavy, že se rodině plán nepodaří sestavit. Praxe ukazuje, že v naprosté většině rodin k vytvoření plánu dojde, dokonce i během poměrně krátké doby. Rodinná konference rozhýbe jednotlivé účastníky již během přípravy, takže často už na setkání přicházejí s nápady, jak by se situace mohla řešit.

Pokud zadavatel nemůže být na rodinném setkání přítomen osobně, domlouvá se předem způsob, jakým a kdo mu plán následně představí.

Příklady plánu vytvořeného rodinou a přepsaného zápisu z RK vč. plánu naleznete v příloze č. 4. a č. 4a).

7. Pomáhá rodině, aby se plán realizoval

Toto je nejdůležitější a nejtěžší úkol. Přestože věříme, že rodina plán sestaví tak, aby zlepšil situaci dítěte, je třeba v některých úkolech rodině pomoci a u některých, předem stanovených kontrolovat jejich plnění. U některých úkolů si rodina sama určí, že potřebuje odbornou pomoc (např. odborníka – rodinného terapeuta), zadavatel by se měl ujistit, zda rodina ví, kde ho hledat, případně pomoci se zprostředkováním. Zadavatel by měl kontrolovat plnění kroků, které se vztahují k péči o dítě, a to podle stanovených termínů. Je tedy v kontaktu se všemi účastníky setkání, kteří mají v plánu nějaký úkol. Někdy stačí ověření mailem nebo telefonem, někdy je nutné další povzbuzení.

8. Zpětně hodnotí naplňování plánu

Na zadavatele se cca po 3 měsících obrací administrátor s žádostí o zpětné zhodnocení naplňování plánu rodinou. Spolupráce v rámci celkové evaluace využívání RK je velmi vítaná.

KAZUISTIKA: Jonáš

Rodinu tvoří manželé a dva synové, které si adoptovali ještě jako miminka. Nyní je staršímu Jonášovi 17 let a mladšímu Robertovi 9 roků. U Jonáše, přestože byl adoptován v 7 měsících věku, se projevuje jistý podíl ústavní deprivace. Od dětství dochází pravidelně do psychiatrické ambulance. Svě chování zejména v konfliktních situacích nedokáže ovládat, má nechuť se dále vzdělávat, utíká ze školy i rodiny do party, kde se nechá lehce manipulovat. Také má za sebou zkušenosti s alkoholem i drogami. Jeho chování ovlivňuje snížený intelekt. Pozitivní je, že má vybudovaný pevný vztah s rodiči i se svým bratrem a sám sděluje, že v rodině žije rád. Významnou roli v životě Jonáše hraje také jeho strýc, bratr maminky, kterého ale v poslední době často nevidá. Rodiče si poslední dobou nedokázali sami poradit s chováním Jonáše, proto kontaktovali OSPOD a chtěli pomoci při řešení situace. Po dalším útěku z domova, spojeném s krádeží rodinných šperků, požádala rodina OSPOD o umístění Jonáše do ústavu. Sociální pracovnice jim nabídla možnost uspořádání rodinné konference (RK), která by jim mohla v nelehké situaci pomoci a mohla by předejít umístění Jonáše mimo rodinu. Po nějaké době váhání se rodiče rozhodli nabídky využít.

První kontakty, kdy koordinátorka hovořila s matkou a vysvětlovala průběh setkání, nebyly jednoduché. Objevovalo se mnoho „ale“. Po 3 telefonických rozhovorech a konzultaci s manželem rodiče RK zamítli, nechtěli do situace zatahovat další příbuzné. Až po několika dalších schůzkách se sociální pracovnicí, která měla opravdu zájem na tom, aby Jonáš nešel do ústavu, souhlasili s konáním RK a svolili k osobnímu setkání, kde se podařilo o RK podrobně hovořit. Následně se rozeběhly schůzky koordinátorky s rodinou a nakonec si rodina přála RK v co nejkratší době, protože se blížil čas dovolených, kdy by bylo obtížné se setkat.

Samotné setkání proběhlo v salóncu jedné rodinou oblíbené kavárny. Účastnilo se celkem 9 osob. Kromě rodičů a synů dorazili ještě prarodiče, strýc a Jonášův nejlepší kamarád. Sociální pracovnice vysvětlila, proč se zde sešli, a položila hlavní otázky:

Jak stabilizovat rodinné prostředí a zachovat vzájemné bezpečí celé rodiny?

Jak připravit Jonáše na budoucí samostatný život?

Na setkání byla pozvaná pracovnice z diagnostického ústavu pro mládež, která vysvětlila, jak u nich pobyt probíhá a jaká je prognóza dalšího umístění – do výchovného ústavu do nabytí zletilosti. Setkání začalo velmi dynamicky, účastníci měli rozdílné pohledy, ale po několika hodinách dospěli k plánu, který poukazoval především na nutný vzájemný respekt Jonáše i rodičů. Velmi pozitivní složkou bylo zejména vyjádření Jonáše, který dokázal své rodině vysvětlit, co se v něm děje a co by si přál. Najednou se cítil v bezpečném prostředí, kde mohl vše sdělit, a to je velmi dobrým výsledkem pro soužití celé rodiny. Doma často končili v konfliktních situacích a v hádkách, kde si nenalezli prostor k naslouchání. Prarodiče a strýc poukazovali na to, že Jonášovi bude brzy 18 let, dokončí školu a bude třeba ho podpořit v samostatném životě. Ústav z jejich pohledu nenabízel žádné dobré řešení. Rodina se usnesla, že pobyt Jonáše v ústavu by byl pro něj ohrožující – jako pro možnou oběť šikany – a v plánu stanovili kroky pro všechny účastníky, které by měly přinést změnu situace, o kterou všichni stojí. V plánu nastavili pevnější domácí pravidla, věnovali se tématu podpory při dokončení školy, trávení volného času, zdůraznili nutnost vyvarovat se alkoholu i drog. Jonáš byl seznámen i s tím, co se bude dít, pokud se situace z jeho strany nezlepší. V plánu nezapomněli na podporu matky, která je z celé situace hodně unavená, významnou pomoc nabídl i strýc. Rodina se zaměřila i na plánování budoucnosti po nabytí zletilosti, které Jonáše čeká v následujícím roce. Shodli se na potřebě intenzivní psychologické pomoci. Pro Jonáše bylo mimo jiné důležité slyšet, jak o něj všichni mají zájem i obavy, a sám se mohl svěřit se svými problémy i přáními.

PŘÍBĚH

ZÁVĚR

Na předcházejících stránkách jsme se snažili přinést to nejdůležitější o rodinných konferencích pro pracovníky OSPOD. Kromě konkrétních informací, postupů a praktických rad však za nejdůležitější považujeme povzbuzení k využívání rodinných konferencí v každodenní praxi. Domníváme se, že právě pracovníci OSPOD mohou být hybatelem při jejich zavádění, jejich chuť pracovat tímto způsobem může přinést velké změny při práci s ohroženými dětmi. Prostředky z ESF tak pomohly při zavádění této metody v České republice, další využívání je již plně v našich rukách.

Vnímat naše klienty – rodiny jako partnery, s respektem a s důvěrou v jejich schopnosti je nezbytným předpokladem úspěchu rodinných konferencí. Věříme, že je u nás dostatek sociálních pracovníků, kteří v sobě naleznou chuť tímto způsobem pracovat, a že budou schopni ji předávat i svým kolegům.

Přejeme hodně odvahy a sil využívat rodinné konference ve Vaší praxi!

Příloha č. 1

ŽÁDOST O RODINNOU KONFERENCI OSPOD

Přidělené číslo RK (přiděluje administrátor):

Jméno přiděleného koordinátora (přiděluje administrátor):

Informace od sociálního pracovníka

Organizace:

Jméno pracovníka:

Adresa:

Město:

Telefon:

E-mail:

1. Jméno a kontakt na rodinu, která chce uspořádat rodinnou konferenci (RK):

2. Popište současnou situaci dané rodiny ze svého odborného hlediska:

3. Co se daří?

4. Jaké obavy máte v souvislosti se situací této rodiny?

Buďte konkrétní

Pokud jde o děti nebo mládež, můžete uvažovat o těchto otázkách: bezpečnost; vzdělání; rozvoj / denní péče / škola / volný čas; setrvání v místě bydliště; kontakt s důležitými lidmi (jednání s rodiči); spolupráce mezi rodiči / opatrovníky

5. **Formulujte otázku, která má být předložena na rodinné konferenci:**
6. **Jaké základní podmínky musí plán splňovat, aby byl přijatelný jako dobrý a bezpečný?**
S těmito podmínkami bude rodina seznámena již v době přípravy a budou připomenuty v první části konference.
7. **Jakou pomoc vaše organizace nabízí? (uved'te rovněž, existuje-li čekací doba)**
8. **Jaká pomoc je již poskytována a kteří další odborníci jsou zapojeni?**
9. **Sdílel(a) jste již výše uvedené informace nebo diskutoval(a) o nich s osobou (osobami), pro které se organizuje RK?**

Vyplnil:

Datum:

Tento formulář se připojuje k vytvořenému plánu rodiny

Ochrana soukromých údajů

Získané osobní údaje slouží pouze pro účely přípravy a realizace rodinné konference. Tyto údaje se neposkytují třetím stranám bez souhlasu rodiny. Výjimkou je použití údajů pro účely výzkumu. Monitorování a výzkum probíhá soustavně za účelem zlepšování kvality RK. Údaje použité při vykazování se anonymizují.

MÝTY O RODINNÝCH KONFERENCÍCH (aneb proč u nás nebudou fungovat!)

Mýtus	Proč je to mýtus
Naše rodiny jsou jiné	Hodnotící studie prokazují konsistentní výsledky ve více než 30 zemích, kde orgány ochrany dětí rodinné konference v rozhodovacím procesu využívají.
Rodinné konference se hodí jen pro domorodé kultury (jako jsou Maorové)	Hodnotící studie neprokazují žádné rozdíly ve výsledcích při využití rodinných konferencí u domorodých a ostatních populací.
S rodinami už pracujeme – nepotřebujeme zvláštní postup	Praktici obvykle sami uvádějí, že práci s rodinou často omezují na obyvatele domácnosti, případě ještě prarodiče nebo jednoho či dva další příbuzné. Tradiční praxe málokdy umožňuje hledání dalších příbuzných, s nimiž by bylo možné vytvořit širší skupinu, která by rozhodla. RK se snaží posunout zapojení příbuzných z roviny volby, kterou činí profesionálové, do roviny práva, které členům rodiny náleží.
Širší rodiny neexistují	Zkušenosti a vyškolení koordinátoři dovedou v jakémkoli prostředí shromáždit silné skupiny příbuzných a dalších blízkých osob, a to i v případě izolovaných domácností nebo osob, které se své širší rodině nebo přátelům odcizily.
Není to správný typ rodiny	Zkušenost ukazuje, že i velmi narušené rodinné skupiny mohou překonat obtížné situace týkající se dítěte a dospět k rozumným, pozitivním řešením. Tento mýtus vzniká většinou kvůli obavám profesionálů o bezpečí. Strach ze zapojení rodiny se může omezit, pokud si uvědomíme, že v RK jde o rozhodování, nikoli o poskytování péče.
Existují typy problémů, které se nedají řešit rozhodováním v rodinných konferencích	V kontextu tohoto mýtu se nejčastěji jako „problémové typy“ uvádějí sexuální zneužívání a domácí násilí. Hodnotící studie ani praktické zkušenosti ale tento názor nepotvrzují. Například novozélandská úprava, zákon o péči o dítě, jeho ochraně a soudnictví ve věcech mládeže, nezná žádný „problémový typ“, pro který by bylo možné rodinu z rozhodování vyloučit.
Příprava a provedení trvá příliš dlouho	Vnímáme-li rodinnou konferenci jako alternativu k soudnímu rozhodování, jde o pozoruhodně rychlý a efektivní proces, který vede k dosažení solidních plánů pro děti. Je-li například nutno naléhavě rozhodnout o dočasném umístění nebo odebrání dítěte či svolání dostupných členů rodiny, může RK bezprostředně pomoci při profesionálním rozhodování, zatímco pro dlouhodobější plánování lze připravovat další konferenci.

Máma, táta nebo dítě rodinnou konferencí nechce	To může být výchozí pozice přímých členů rodiny, zvláště v případě jejich izolace nebo odcizení od širších sítí. Hodnotící studie a zkušenosti ukazují, že vyškolení a zkušení koordinátoři dovedou počáteční odpor překonat a otevřít dříve uzavřené cesty k pomoci a podpoře těchto nukleárních rodin.
Dítě na to nebude stačit	Studie konsistentně prokazují, že děti tento proces podporují a zejména podporují soukromý čas vyhrazený rodině. Koordinátoři pracují s dítětem (stejně jako s dalšími účastníky) a hledají potenciální důvody nejistoty. Koordinátoři rovněž zařídí, že dítě bude mít na konferenci svého zástupce z řad blízkých osob a tento zástupce zajistí, aby bylo dítě v bezpečí a mohlo se na konferenci vyjádřit. Děti si mohou špatně vykládat mnoho věcí, které se kolem nich dějí. Rodinná konference je užitečná v tom, že jim pomůže rozlišovat mezi skutečným a neskutečným, a to v kontrolovaném a podporujícím prostředí. Jak děti dospívají, měly by mít větší kontrolu nad rozhodováním o své účasti na rozhodování.
Půjdou si navzájem po krku	Rodiny mohou být hlučné, hádavé, konfrontační a někdy i fyzicky agresivní, což svědčí o jejich emocionálním nasazení pro danou věc. Vyškolení a zkušení koordinátoři účastníky dobře připraví a vytvoří prostředí, v němž mohou být emoce vyjadřovány bezpečným způsobem (i když hlučně!) a kde se energie nasměruje k tvorbě bezpečných plánů pro děti (což je rozdíl oproti řešení konfliktů mezi dospělými). Studie hovoří o transformační povaze procesu rodinných konferencí, které zklidňují úzkost a konflikt v rodinách.
Soukromý čas pro rodinu je riskantní	Neexistují žádné důkazy, které by potvrzovaly zvýšené riziko pro účastníkyv okamžiku, kdy při rodinné konferenci jsou rodiny ponechány o samotě.
Profesionál, kterého rodina přijímá, by měl mít možnost přispět k jejich soukromému času	Studie konsistentně ukazují, že když rodinné skupiny dostanou správné informace o dané problematice a dostupných zdrojích a mají příležitost diskutovat a plánovat v soukromí, dokáží se zavázat k bezpečným a podpurným plánům pro děti, které jsou nejméně v 9 případech z 10 přijatelné pro profesionály. Vzhledem k tomu, že cílem rodinných konferencí je povzbuzovat rodiny, aby převzaly odpovědnost a dospěly k bezpečnému plánu pro dítě, pak přítomnost profesionála, jakkoli to myslí dobře a podporuje jednoho nebo více členů skupiny, vždy ovlivní uvažování členů rodiny, a to negativním způsobem. Chceme-li, aby rodiny znovu navázaly kontakt s dětmi a samy se chopily iniciativy, musíme vzít vážně jejich zkušenost s tím, že je přítomnost profesionála omezuje.
Je to moc drahé	Závazek poskytnout rodinným skupinám nezávislého koordinátora, který svolává rodinnou konferenci, může v systému péče o děti představovat nečekanou finanční zátěž. Nicméně tradiční přístup k rozhodování postavený na profesionálech má také značné náklady, například interdisciplinární konference, řešení soudní cestou, silná orientace na náhradní péči u cizích lidí. Je prokázáno, že přístup rodinných konferencí méně spoléhá na soudní procesy a veřejnou péči a dává větší šanci, že děti zůstanou v péči širší rodiny. Praxe rodinných konferencí uvolňuje zdroje v rodinách a v komunitách, které obvykle nejsou k dispozici tam, kde profesionálové pracují bez zapojení širší rodiny.

**Každý profesionál může být
vyškolen, aby jednal ve svých
případech stejně jako koordinátor**

Profesionálové se nemohou odpoutat od formální moci, kterou vykonávají z titulu svých funkcí, ani od neformální moci, kterou mají díky svým vědomostem, vzdělání a postavení. Koordinátoři nemají pravomoc řešit případy, nýbrž odpovídají za vytvoření podpůrného prostředí pro rodiny i profesionály, v němž se profesionální pravomoci uznávají, ale není jim dovoleno blokovat účast nebo dominovat procesu.

1 Výpisky z prezentace Mika Doolana, ONZM; MSW; BA; Dip. Soc. Sci.; MANZASW.

NÁVRH TEXTU LETÁKU PRO RODINY

RODINNÁ KONFERENCE NAŠE RODINA, NAŠE PROBLÉMY, NAŠE ŘEŠENÍ

Každá rodina občas prochází složitým obdobím, během kterého často trpí nejvíce děti.

Pokud jsou však problémy v rodině závažné nebo dlouhodobé, mohou být pro děti ohrožující. Možná právě řešíte některé tyto otázky: jak zvládnout náročnou výchovu dítěte či jeho obtíže ve škole, jak zkontaktovat vaše dítě v náhradní péči, jak řešit ekonomické a bytové problémy rodiny nebo partnerské neshody, které vážně zasahují do prospívání vašich dětí. Mnohé problémy se dají snadněji zvládnout s pomocí příbuzných a blízkých, s některými mohou pomoci odborníci, jako je psycholog, sociální pracovník, lékař nebo učitel. O pomoc blízkých a odborníků je však často těžké si říct a právě s tím pomůže rodinná konference.

CO JE TO RODINNÁ KONFERENCE?

Rodinná konference je setkání s vašimi blízkými, na kterém můžete společně vymyslet řešení situace vašeho dítěte. Využijete to nejpřirozenější – sílu, možnosti, znalosti a pomoc celé rodiny, přátel a pro vás dalších důležitých osob. Rodinnou konferenci vám pomůže zorganizovat nezávislý koordinátor. Není zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí ani jiné sociální služby. Nebude do vašeho řešení zasahovat, protože jeho úkolem je pomoci vám vytvořit prostor pro setkání s vašimi blízkými.

K ČEMU JE RODINNÁ KONFERENCE DOBRÁ?

- najdete pomoc u příbuzných, přátel a s vaším souhlasem i odborníků, o které jste dříve nevěděli
- zjistíte, že na problémy nejste sami
- naleznete vlastní řešení, jak ochránit své dítě
- máte možnost plně rozhodnout o budoucnosti svého dítěte a rodiny
- vaše dítě může říct své názory a ty budou respektovány
- o situaci nebude rozhodnuto soudní cestou, pokud se vám podaří vaše řešení uskutečnit

JAK RODINNÁ KONFERENCE PROBÍHÁ?

PŘÍPRAVA RODINNÉ KONFERENCE

Poté, co jste souhlasili s nabídkou rodinné konference, vás navštíví koordinátor. Bude vám pomáhat při organizaci a svolání rodinného setkání. Probere s vámi vše potřebné, setká se s lidmi, které chcete na setkání pozvat. Zeptá se na názor a přání vašeho dítěte.

PRŮBĚH SAMOTNÉHO SETKÁNÍ

Na setkání nejprve projednáte s odborníky možnosti v rámci situace vašeho dítěte. Zeptáte se na všechno, co potřebujete vědět.

Poté se všichni pracovníci z místnosti vzdálí. Přichází čas jen pro vás, vaše blízké a přátele.

Společně se radíte a z vašich nápadů vytváříte svůj PLÁN, kde je jasné, co, kdo, kdy a dokdy má udělat. Koordinátor je v dosahu, můžete ho kdykoli zavolat a požádat o radu.

Až budete hotovi, koordinátor přizve pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), aby váš plán po jeho představení a konzultaci schválil.

Máte v ruce PLÁN řešení situace vašeho dítěte. Pokud všichni udělají maximum, podaří se vám obnovit bezpečný svět pro vaše dítě.

Příloha č. 4

ZÁPIS Z RODINNÉ KONFERENCE

Předmět konference: zajištění péče o Petra po rozvodu rodičů

Datum konference: 4. 10. 2015

Přítomné nezletilé děti: Petr Černý (8 let)

Účastníci: Pavla Černá (matka), Petr Černý (otec), Věra Černá (babička), Terezie Bláhová (babička), Pavel Bláha (dědeček), Alena Prokopová (teta), Jan Prokop (strýc), Adéla Malá (sestřenice), Pavel Frank (rodinný přítel), Jiří Hanousek (bratranec), Jan Pokorný (soused), Jana Lichá (sociální pracovnice OSPOD Louny), Kateřina Pelcová (koordinátorka RK)

Nepřítomné přispívající osoby: Josef Šafář (kmotr Petra), Kamila Potočná (třídní učitelka)

Hlavní otázka: Jak zajistit péči o Péťu?

PLÁN

Rodiče se dohodli, že jejich syn Petr zůstane po jejich rozvodu v péči matky Pavly. Petr s dohodou souhlasí. Dohoda je platná od 1. 11. 2015.

Rodiče s Petrem se dále dohodli, že bude trávit sudé víkendy u otce v jeho novém bytě. V pátek (před sudým víkendem) do 16 hod Petra vyzvedne otec ve školní družině. Otec předá Petra matce v jejím bytě v neděli do 17 hod. Dohoda je platná od 1. 11. 2015.

Otec se zavazuje ke kontrole Petrových domácích úkolů a k pomoci s jejich vypracováním vždy v pátek během Petrova pobytu u něj.

Otec zajistí pro Petra 1× za měsíc cyklovýlet.

Matka do 15. 10 objedná Petra na logopedii.

Matka zjistí od nového pololetí nabídku kurzů pro Péťu v DDM.

Matka se bude pravidelně zúčastňovat třídních schůzek.

Babička Věra nabízí možnost hlídání Petra o sudých víkendech včetně zajištění programu od 17. 10. Dále se zavazuje k měsíční finanční výpomoci ve výši 500 Kč (předá matce v hotovosti).

Babička Terezie nabízí možnost hlídání Petra během letních prázdnin (červenec 2016). Dále nabízí jednorázové výlety po dohodě s Petrem od 24. 10. 2015.

Děda Pavel nabízí mamince Petra pomoc s přípravou vánočních svátků. Dále nabízí Petrovi možnost trávení víkendů u něj doma (možno i s otcem) a doučování matematiky v případě Petrovy potřeby.

Teta Alena zajistí každou středu odvoz i dovoz Petra na kroužek keramiky. Dále do konce října zajistí pro Petra kolo.

Strýc Honza zajistí Petrovi jednou měsíčně sportovní aktivitu.

Sestřenice Adéla nabízí mamince večerní hlídání a doučování Petra.

Pavel F. nabízí 1× týdně odvoz a dovoz Petra na kroužky.

Honza P. bude Petrovi denně kontrolovat domácí úkoly. Dále v době konání třídních schůzek pohlídá Petra.

Bratranec Jirka nabízí matce průběžnou pomoc při hledání nového bytu. Dále do 10. 10. zjistí u svého zaměstnavatele možnost brigády pro Petrovu matku.

Plán přijal: Jana Lichá

Dohoda o realizaci plánu: Rodiče Petra se se sociální pracovnící pí Lichou dohodli na schůzce, která se uskuteční 15. prosince 2015 na OSPOD Louny. Společně prodiskutují úspěšnost naplňování plánu.

V případě mimořádné události se setká tato skupina osob:

Z rodiny: Petr, rodiče Petra, babička a děda Černí, Jan Prokop, Adéla Malá

Pracovnice OSPOD: Jana Lichá

Plán podle originálního zápisu přepsala koordinátorka rodinné konference Kateřina Pelcová.

Louny 5. 10. 2015

Rodinná konference je nový přístup sociální práce s ohroženou rodinou, jejímž cílem je aktivizovat přirozenou podpůrnou síť okolo dítěte. Rodiče, prarodiče, ostatní příbuzní a přátelé, všichni, kteří jsou propojeni se životem dítěte, vytvářejí plán řešení složité situace ohroženého dítěte. Průvodcem celého procesu je nezávislý koordinátor, který není nijak zainteresován na výsledku řešení a nemá žádný vliv na obsah plánu.

UKÁZKA PLÁNU RODINY

JAK ZAJISTIT PĚČI O PĚTU?		
KDO	CO	KDY
MAMINKA <i>Ma</i>	ZAJISTĚNÍ LOGOPEDIE ZJIŠTĚNÍ NABÍDKY KROUŽKŮ V DDJ ÚČAST NA TŘÍDNÍCH SCHŮZKÁCH	DO 15. 10. DO NUKÉHO POLOLETÍ VŽDY - TRVAJELNĚ
TATKA <i>Ta</i>	KONTROLA DOM. ÚKOLŮ - POMOC S NIM CYKLOVĚLETY	KAŽDÝ DEN - KDYŽ BUDE PĚTA U NĚJ 1x MĚSÍC
BABIČKA V. <i>Brma</i>	SUDE VÍKENDY - HLÍDÁNÍ + PROGRAMY FINANČNÍ POMOC - 500 Kč	OD 17. 10. (MOŽNĚ U TATKY) 1x MĚSÍC
BABIČKA T. <i>BrTa</i>	LETNÍ PRAŽDNINY - PŘIJEDE HLÍDAT JEDNORÁZ VILETY	ČERVENEC 2016 NE POTŘEBY - 20. 10. 200
DĚDA P. <i>De</i>	VÁNOCNÍ SVÁTKY - POMOC S PŘÍPRAVOU VÍKENDY - PĚTA MŮŽE PŘIJET S TATKOU DOUCOVÁNÍ MATEMATIKY	PROSINEC KDY BUDE PĚTA ČITIT KDY PĚTA BĚŽNE
TETA ALA <i>TaAla</i>	ODVOZ NA KROUŽEK KĚŘANIKŮ ZAJISTÍ KOLO PRO PĚTU	KAŽDOU STŘEDU DO KONCE BŘÍZNA
STREJDA HONZA <i>StrHonza</i>	ZAJISTĚNÍ SPORTOVNÍ AKTIVITY (KOLO, TURISTIKA)	1x MĚSÍC
ADELA <i>Ad</i>	POMOC S HLÍDÁNÍM DOUCOVÁNÍ	NE POTŘEBY (VEČER VÍKENDY DEN)
PAVEL <i>Pa</i>	ODVOZ/DONOS NA KROUŽEKY	NE POTŘEBY 1x týden
HONZA P. <i>Honza P.</i>	KONTROLA DOM. ÚKOLŮ HLÍDÁNÍ V TERMÍNU TĚ SCHŮZEK	KAŽDÝ DEN NE TERTIINU
JIRKA <i>Jirka</i>	POMOC PŘI HLÍDÁNÍ BYTU INZERÁTY, ZEPŤÁ SE V PRACI	PRŮBĚŽNĚ DO 10. 10.
DEŤA <i>De</i>	PĚTA CHCE ZŮSTAT U MAMKY K TATKOVÍ BUDE JEZDIT NA SUDE	OD 1. 11.
MAMKA <i>Ma</i>	VÍKENDY - OD PĚTY PO JARU KRAJOLA TATKOVÍ - TATKA VYBĚDNE PO ZPŮSOBĚ	
TATKA <i>Ta</i>	V NEDĚLI DO PĚTY PŘINEZE DOMŮ	

ZDROJE A POUŽITÁ LITERATURA

CARTER, L. S. *Family team conferences in domestic violence cases, guidelines for practice. Family violence prevention fund.* San Francisco, USA: 2003.

DUNOVSKÁ, K., PAVLÍKOVÁ, G. a MARTÍNKOVÁ, K. *Metodika rodinných konferencí.* Amalthea o. s. Chrudim: 2015.

HAMILTON, A. *Ask the family – National Standard to support family-led decision making and Family Group Conferences (FGC) in Scotland:* 2007.

HRDINOVÁ, A. aj. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti.* Rozum a cit o. s. Praha: 2010.

KOVAŘÍK, J. Posouzení potřeb ohroženého dítěte. In MATOUŠEK, O. a kol.(ed.). *Metody a řízení sociální práce.* Praha: Portál, 2003, s. 201–229. ISBN:978-80-7367-502-8.

LEOD, M. Mac. *Prezentace využití v rámci semináře Rodinné konference.* 12.–13.7. 2011. Praha: Lumos, 2011.

MIRSKY, L. *Family Group Conferencing Worldwide: Part One in a Series* International Institute for Restorative Practices. Bethlehem, Pennsylvania: 2003.

MIRSKY, L. *Family Group Conferencing Worldwide: Part Two in a Series* International Institute for Restorative Practices, Bethlehem, Pennsylvania: 2003.

MIRSKY, L. *Family Group Conferencing Worldwide: Part Tree in a Series* International Institute for Restorative Practices, Bethlehem, Pennsylvania: 2003.

NEUMANNOVÁ, J. Výlet mezi Maory, za sociálními a zdravotními službami na Novém Zélandu. *Sociální služby*, 13 (2) 2011. s. 28.

PAGÉE, R. van, HORST, H. van de, JOANKNECHT. *Rodinné konference. Příručka pro koordinátory rodinných konferencí.* Přel. S. Vertaalbureau. Praha: MPSV, 2014.

PAVLÍKOVÁ, G., MARTÍNKOVÁ, K., ŽENÍŠKOVÁ, J. *Naše rodina, naše problémy, naše řešení...aneb když se sejde rodinná rada.* Chrudim: Amalthea o. s., 2015. ISBN 978-80-904801-3-1.

SEMERÁDOVÁ M., ZACHAŘOVÁ B., ČERNÁ E. *Metodika doprovázení – podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče.* Chrudim: Amalthea o. s., 2011. ISBN 978-80-904801-0-0.

Internetové zdroje:

Deklarace práv dítěte [online]. New York, 1959.

Přístup z internetu: URL: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>

Family Group Conferences in child protection [online]. An NSPCC factsheet. August, 2009.

Přístup z internetu: URL: <https://www.nspcc.org.uk/globalassets/documents/information-service/factsheet-family-group-conferences-child-protection.pdf>

Family Group conference. Reference guide [online]. Ministry of Children and Family Development, British Columbia: 2005.

Přístup z internetu: https://www.mcf.gov.bc.ca/child_protection/pdf/fgc_guide_internet.pdf

MACELA, M. Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999 Sb.. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012. In: Webový portál MPSV [online]. 21. 12. 2012 [cit. 25. 10. 2015].

Přístup z internetu: URL: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14511/Informace_1.pdf

PAVLÍKOVÁ, G. Jak mohou sociální pracovníci podpořit rozvoj rodinných konferencí? Sociální novinky [online]. Praha: Konfederace sociálních služeb, 2014 [cit. 13. 11. 2015].

Přístup z internetu: URL: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/503-jak-mohou-socialni-pracovnici-podporit-rozvoj-rodinnych-konferenci>

Právo na dětství. Rodinné konference [online]. MPSV, Praha: 2015.

Přístup z internetu: URL: <http://www.pravonadetstvi.cz/projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/klicove-aktivity-1/rodinne-konference/>

The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 [online].

Přístup z internetu: URL: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1989/0024/latest/DLM147088.html>

Úmluva o právech dítěte [online]. New York, 1989.

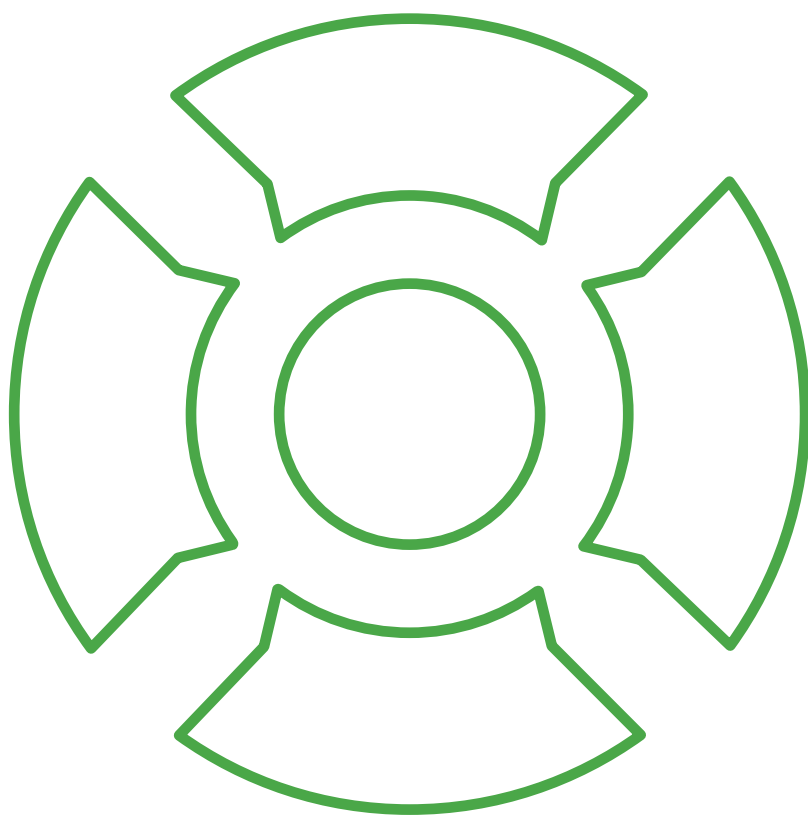
Přístup z internetu: URL: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online].

Přístup z internetu: URL: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů [online].

Přístup z internetu: URL: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp>

Účelová neperiodická publikace
**Pravidla a postupy odborné přípravy pracovníků
OSPOD v oblasti rodinných konferencí**

Autoři textu:
Jana Ženíšková
Gabriela Pavlíková
Kateřina Martínková

Grafika: Aneta Jelínek

Vyšlo v roce 2015, vydání první, 35 stran.
Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Na Poříčnickém právu 1, 128 01 Praha 2
jako neprodejnou účelovou publikaci.
© MPSV ČR

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz